

ГЛИГОР М. САМАРЦИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ЗА ИСТОРИЈУ

ПРОБЛЕМ УБИКАЦИЈЕ ПУТНИХ СТАНИЦА VELLANIS, VINDENAE И AD FINES НА РИМСКОЈ КОМУНИКАЦИЈИ LISUS–NAISUS (ГОРЊА МЕЗИЈА)

САЖЕТАК. У раду се презентују подаци везани за проблем убикације путних станица *Vellanis*, *Vindenaе* и *Ad Fines* на римском путу *Lisus–Naisus*. Комуникација Лисус–Наисус је пресијецала данашње Косово и Метохију од југозапада према сјевероистоку. Она је, као главна траса комуникације, повезивала приморје са унутрашњошћу. На траси овог пута нађен је скроман број миљоказа, односно њихових фрагмената, који имају изузетну историјску вриједност јер представљају прворазредно свједочанство о постојању римске цесте на Косову и Метохији. На појединим дјеловима трасе истраживачима велику потешкоћу представља недостатак трагова пута и миљоказа на терену. Предмет нашег рада је убикација путних станица *Vellanis*, *Vindenaе* и *Ad Fines* на краку комуникације која је ишла са обале мора, будући да су мишљења истраживача о убикацији ових станица различита. Приликом истраживања античких путних станица и комуникација на југу провинције Горње Мезије (Косово и Метохија) служили смо се писаном изворном грађом и материјалним остацима на терену, при чему су нам од нарочитог значаја били

¹ gligorijas@yahoo.com

Рад је резултат истраживања у оквиру научноистраживачког пројекта III 47023, *Косово и Метохија између националне идентитетске и евроинтеграције*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Рад је примљен 9. фебруара 2021, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 6. јула 2021.

подаци са Појтингерове карте, Равенског географа и Птоlemeјеве *Географије*. Значајни су и епиграфски споменици, тј. миљокази, остаци путева, насеља и други материјални остаци. Њихово детаљније проучавање и истраживање пружа могућност да се укаже на главне правце путева, путне станице и насеља на овом подручју.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *Vellanis; Vindenaе; Ad Fines; Lisus; Naisus*; римска комуникација; путна станица; Дарданија; Горња Мезија.

Остаци античких путева на југу провинције Горње Мезије (Косово и Метохија) заинтересовали су научну јавност у другој половини XIX вијека када почињу да се описују искључиво материјални трагови римских комуникација на терену, без детаљнијег осврта на античке писане изворе (Giljferding, 1859; Jireček, 1879; Evans, 1885; Kanitz, 1892; Јастребов, 1904; Mollinary, 1914). Античка топографија овог подручја доста је добро позната, иако су истраживања имала више случајан него плански карактер. Ограничен број систематских истраживања надокнађује релативно велики број случајних налаза (Јастребов, 1904, стр. 66–68; Чершков, 1957, стр. 66, 72; Mirdita, 2015, стр. 302–305).

Данашње Косово и Метохија прикључено је римској држави крајем I вијека прије н. е. Тачније, завршетак похода Марка Лицинија Краса против Бастарна и њихових савезника, 28. године прије н. е., узима се као крај дарданске самосталности. Новој епохи у историји ових области претходио је период сукоба римске војске и старосједилачких племенских заједница. Територија Косова и Метохије у то вријеме је централни дио Дарданије. Упркос мањим административно-политичким промјенама, дарданска територија је обухватала данашњу територију Косова и Метохије, горњи ток Аксија (Вардара) до села Водно, јужно од Билазоре, уз ток Ибра све до Ивањице код Западне Мораве, те уздуж Западне Мораве према истоку, укључујући и подручје Тимока све до Књажевца, те спуштајући се према југу обронцима Осогова до подручја Злетова, гдје је била додирна тачка провинција Горње Мезије, Македоније и Тракије (App. Ill 30, 86; Tac. Ann. I 80; Parazoglu, 1969, стр. 143–161; Mirdita, 1991, стр. 163–182; Mirdita, 1999/2000, стр. 63–92; Mirdita, 2002, стр. 419–435).

По освајању и умиривању Дарданије, Римљани започињу са радовима на подизању утврђења, насеља и путева који су их повезивали, а управо изградња комуникација представља једну од

првих грађевинских тековина на простору провинције Мезије. Основни циљ доградње и изграђивања нових комуникација у Дарданији био је што брже и директније везивање ове области за Рим. Најприје је било потребно обезбидити боље путеве за војне потребе Рима, јер је то утицало на мобилност и борбену готовост његових јединица. Исто тако, требало је обезбидити што лакшу експлоатацију природних ресурса, односно брз транспорт сировина и готових производа (Чершков, 1957, стр. 66; Čerškov, 1961, стр. 123–130; Čerškov, 1969, стр. 43–49; Mócsy, 1970, стр. 17–25; Mirđita, 2015, стр. 302–305).

Поред остатака путева и миљоказа као основни материјал за изучавање питања комуникација и насеља на Косову и Метохији служе нам подаци са Појтингерове карте, Равенског географа и Птоlemeјеве *Географије*. Значајни су и епиграфски споменици, тј. миљокази, остаци путева, насеља и други материјални остаци. Њихово детаљније проучавање и истраживање пружа могућност да се укаже на главне правце путева и насеља на овом подручју (Tab. Peut. 557; Rav. Cosm. IV 15; Ptol. Geog. II 16, 7; Ptolemä. VI).

Како смо већ поменули, изградња путне мреже на југу провинције Горње Мезије представљала је саставни дио војних, политичких и економских планова Римљана. У ту сврху изграђена је и комуникација Лисус–Наисус, која је пресијецала данашње Косово и Метохију од југозапада према сјевероистоку. Она је, као главна траса комуникације, повезивала приморје са унутрашњошћу. На траси овог пута нађен је скроман број миљоказа, односно њихових фрагмената, који имају изузетну историјску вриједност јер представљају прворазредно свједочанство о постојању римске цесте на Косову и Метохији (Петровић, 2006, стр. 17–30; Петровић, 2007, стр. 36–39). На појединим дијеловима трасе истраживачима велику потешкоћу представља недостатак трагова пута и миљоказа на терену (Ballif, 1893, стр. 47–51; Pašalić, 1958, стр. 139–148; Pašalić, 1960, стр. 105; Војановски, 1974, стр. 26–38; Шкриванић, 1975, стр. 52–53; Петровић, 2006, стр. 17–30; Петровић, 2007, стр. 36–39; Љубомировић, 2014, стр. 733–745; Љубомировић, 2015, стр. 369–377).

Географски подаци на Птоlemeјевим картама који се односе на Косово и Метохију веома су оскудни. Он на овом подручју наводи један масив са двије планине, једну ријеку и пет насељених мјеста. Ријека је данашњи Дрим (*Drilon*). На карти су приказани токови Црног и Белог Дрима и њихово спајање у Дрим, као и његово ушће код данашњег Улциња (Ptolemä. VI). Птоlemeј ушће Дрило-

на наводи као крајњу географску тачку источног Јадрана. Он каже: „Ријека Дрилон извире из планине Скарда и из неке друге планине која је близу средине Горње Мезије, те лежи на $45^{\circ}40'$ источне географске дужине и $42^{\circ}40'$ сјеверне географске ширине“ (Ptol. Geog. II 16, 3). На Птоlemeјевој карти Мезије приказане су, како смо напоменули, двије планине које представљају један планински масив. *Scardus mons* засигурно је Шар-планина и приказана је као чвориште из кога се гранају два планинска ланца, један ка сјевероистоку, а други ка сјеверозападу (Ptolemä. VI. Уп. Alföldy, 1961, стр. 27; Томовић, 2007, стр. 50). У источном дијелу планинског масива приказана је друга планина која се идентификује са више планина, са Малешким, Осоговским планинама или Пирин-планином. Некада се идентификује и са Бјеласицом, а то је антички *Orbelos* (Ptolemä. VI. Уп. Alföldy, 1961, стр. 27; Papazoglu, 1969, стр. 192; Цермановић-Кузмановић, 1975, стр. 19–20; Kozličić, 1980, стр. 103–188; Томовић, 2007, стр. 50).

Прва путна станица на комуникацији Лисус–Наисус, послије убициране путне станице *Vicianum* (Улпијана), коју треба тражити на територији Косова и Метохије, а наведена је на Појтингеровој карти, јесте *Vellanis* (Tab. Peut. 557). У модерној историографији постоје различита гледишта о убикацији ове путне станице. Послије путне станице *Vicianum*, на путу Лисус–Наисус, код Птоlemeја се помиње насеље *Vellanis*, али не каже да је ријеч о путној станици. Он је наводи међу градовима послије *Vindenaе* (Ptol. Geog. III 9, 4. Уп. Čerškov, 1969, стр. 88; Papazoglu, 1969, стр. 154; Mirdita, 2015, стр. 344). Равенски географ не наводи ово насеље, али спомиње *Veclanum*, који се идентификује са *Vellanis* (Rav. Cosm. IV 15. Уп. Čerškov, 1969, стр. 88; Papazoglu, 1969, стр. 154; Mirdita, 2015, стр. 344). Када је у питању убицирање поменутог насеља, има много различитих мишљења. Према тврдњама појединих истраживача, локалитет *Vellanis* је истовјетан са станицом *Vicianum* у Појтингеровој карти (Domaszewski, 1890, стр. 145; Papazoglu, 1969, стр. 154). Милер и Домашевски сматрају да га треба тражити негдје у близини Приштине, куда протиче рјечица Велуша (Tab. Peut. 557; Domaszewski, 1890, стр. 150). Мирдита наводи могућност убикације ове станице уз поменуту ријеку, тј. да је треба тражити у Приштини, те се не може поистовијетити са мјестом *Vicianum* (Mirdita, 2015, стр. 344). Чершков истиче да је у имену мјеста *Vellanis* и *Veclanum* ријеч о путној станици *Vicianum* (Čerškov, 1969, стр. 88). Цермановић Кузмановић пак наводи да је *Vellanis* мјесто непознате убикације, а уколико би било идентификовано са мје-

стом *Vicianum* на Појтинговој карти онда би се налазило у близини Теранде и Виндена (Цермановић-Кузмановић, 1975, стр. 16). Сматрамо да се у имену мјеста *Vellanis* код Птолемеја и Равенског географа крије име станице *Vicianum* са Појтингове карте (Tab. Peut. 557). Оба поменута извора прије *Vellanis* наводе станицу *Vendenis*, која је убицирана код Подујева. Смјештање станице *Vindenaе* у атару села Главник (локалитет Пољанице) надомак Подујева, у потпуности одговара раздаљинама на Појтинговој карти од станице Наисус. Удаљеност (60 римских миља) коју наводи Појтингова карта приближно би одговарала данашњој километражи (овом трасом) између Наисуса и станице *Vindenaе* (око 89 км). Исто тако, по Појтинговој карти удаљеност између станица *Vindenaе* и *Vicianum* (19 римских миља) приближно би одговарала данашњој километражи (овом трасом) између села Главника код Подујева и села Угљаре југозападно од Приштине (око 28 км).

На путу Лисус–Наисус, по Појтинговој карти, послје путне станице *Vicianum* наредна путна станица је *Vindenaе* (Tab. Peut. 557. Уп. Kanitz, 1892, стр. 118; Вулић / Премерштајн, 1900, стр. 25; Чершков, 1969, стр. 44–45; Петровић, 2007, стр. 93; Samardžić, 2012, стр. 654–658). Она се помиње и код Птолемеја, који је у својој *Географији*, набрајајући насеља у Горњој Мезији, наводи као *Vendenis* (Ptol. Geog. III 9, 5; Ptolemä. VI. Уп. Цермановић-Кузмановић, 1975, стр. 15–17). Набрајајући насеља у Горњој Мезији, Равенски географ у свом итинерару ову станицу наводи као *Vindinis* (Rav. Cosm. IV 15). На траси пута Лисус–Наисус, између станица *Vindenaе* и *Vicianum*, а испод утврђења на брду Каљаја, откривен је анепиграфски миљоказ који обиљежава трасу на том путу. Други миљоказ са натписом је пронађен у селу Доње Љупче, сјеверно од Приштине. Натпис гласи: *Imp(eratori) C(aesari) M(arco) Ae(mil(io) Aemili/ano) p(io) f(f)elici) inv(icto) Aug(usto) [p(ontifici) m(aximo)] / tri(bunicia) pot(estate) / p(atrici) p(atriciae) co(n)s(uli) pro/co(n)s(uli)m(ilia) p(assuum) XIII* (ILJug 593. Уп. Чершков, 1969, стр. 44–45; Шкриванић, 1975, стр. 52). Датује се у вријеме владавине Емилијана (253. године) (Čerškov, 1969, стр. 44–45; Петровић, 2007, стр. 127).

Локација станице *Vindenaе* тражена је, у модерној историографији, у граду Подујево. Подујево је као насеље настало у XIX вијеку и у граду нису забиљежена никаква археолошка налазишта (Tab. Peut. 557. Уп. Domaszewski, 1890, стр. 150; Kanitz, 1892, стр. 118; Вулић / Премерштајн, 1900, стр. 15–58; Чершков, 1957, стр. 67; Петровић, 2007, стр. 94; Samardžić, 2012, стр. 651–672; Са-

марцић, 2015, стр. 69–77; Mirdita, 2015, стр. 343–344). Г. Томовић на основу средњовјековних извора сматра да су могући и другачији закључци. Наиме, она скреће пажњу на мјесто Видина (данас дио села Маревце, недалеко од Новог Брда), познато по „Видинској афери“; спору око дубровачког каравана сребра који је управо ту 1419. године заплијенио српски деспот Стефан. С обзиром на то што је ово мјесто било у склопу рударског и трговачког басена, сматра се да је играло значајну улогу у вријеме Римског царства. Тако Томовић сличност имена *Vendanae* (Вендени), *Vindanae* (Винден) и *Vidna* (Видина) доводи у везу и претпоставља да је положај римског насеља *Vendanae* у ствари био на подручју Видина, у селу Маревце (Томовић, 2007, стр. 52). Међутим, истраживања спроведена на основу података из Појтингерове карте, али и остатака пута на терену и фрагмената миљоказа без натписа, не иду у прилог поменутој тврдњи ауторке Томовић.

На основу растојања наведеног у Појтингеровој карти (*Vindanae* су се налазиле 60 миља од Наисуса), остатака пута, те два миљоказа и остатака римског насеља и некрополе, станица и насеље *Vindanae* лоцира се у атару села Главник (локалитет Пољанице) надамак Подујева (пет километара југозападно од Подујева, а сјеверно од Приштине), у залеђу лијеве обале Лаба (Шкриванић, 1975, стр. 52; Петровић, 2007, стр. 93). Смјештање станице *Vindanae* у атару села Главник (локалитет Пољанице) надамак Подујева у потпуности одговара раздаљинама на Појтингеровој карти ако се милијација односи на растојање од крајње тачке станице Наисус – кроз чију територију је цеста пролазила – до крајње тачке станице *Vindanae*. Тако би и удаљеност (60 римских миља или око 89 км) коју наводи Појтингерова карта приближно одговарала данашњој километражи (овом трасом) између Ниша и локалитета Пољанице надамак Подујева.

Наиме, у атару села Главник, на локалитету Пољанице, оивиченом новим и старим коритом ријеке Лаб, нађени су остаци римског насеља и некрополе на којој је откривено укупно 169 гробова, од чега 132 припада инхумираним, а 37 спаљеним покојницима. На основу покретног археолошког материјала (керамичке посуде, стакло, ексери, накит, новац), сматра се да је овдје сахрањивање обављано од почетка III до друге половине VI вијека (Фидановски, 1985, стр. 100–102; Фидановски, 1986, стр. 150, сл. 1, 2; Фидановски, 2007, стр. 95–118). Осим тога, на поменутом локалитету, на имању Имера Исљамија, откривена је и истражена већа, репрезентативна грађевина (површина од 204 м²), с краја III

и почетка IV вијека, састављена од неколико просторија. Од њих су сачувани само подови, док су темељни зидови искрчени, али се на основу размака између подова закључује да је њихова дељина зидова износила око 0,60 м (Фидановски, 1985, стр. 100–102; Фидановски, 1986, стр. 150, сл. 1, 2; Dobruna-Salihu, 2011, стр. 279–280; Mirdita, 2015, стр. 343–344).

Међу просторијама у поменутој грађевини најзначајнија је одаја димензија 7 x 9 м, са добро очуваним подним мозаиком компонованим од различитих геометријских мотива, у чијем се централном дијелу налази сједећа фигура Орфеја са лиром, окруженог птицом, леопардом, лавом, змијом, дрветом, и са натписом *Orpheus* изнад главе. Ова композиција је начињена од ситних коцкица вишебојне стаклене пасте у техници *opus vermiculatum*, за разлику од осталог дијела мозаика који је рађен од већих каменних коцака црне, бијеле, црвене и жуте боје (Фидановски, 1985, стр. 100–102; Фидановски, 1986, стр. 150, сл. 1, 2; Фидановски, 2007, стр. 95–118). У осталим просторијама, различитих димензија, налазили су се добро очувани малтерни подови. Фрагменти малтера са траговима тамноцрвене и црне боје, откривени у просторији са подним мозаиком и просторији са хипокаустом, упућују на закључак да су зидови били украшени фрескама (Фидановски, 1985, стр. 173; Dobruna-Salihu, 2011, стр. 279–281; Mirdita, 2015, стр. 343–344). На основу података до којих се дошло ископавањем, сматра се да откривене просторије представљају сјевероисточни дио веће луксузне грађевине (вјероватно виле), чију изградњу није било могуће прецизно датовати. Новац Константина I и Констанција II омогућава оквирно датовање у прву половину IV вијека (Фидановски, 1985, стр. 100–102; Фидановски, 1986, стр. 150, сл. 1, 2; Фидановски, 2007, стр. 95–118; Dobruna-Salihu, 2011, стр. 279–281).

На путу Лисус–Наисус, као наредну станицу послје Виндена (*Vindenaе*) Појтингерова карта наводи *Ad Fines*, 40 миља (око 60 км) од Наисуса (Tab. Peut. 557). Драгашевић је истицао да њену локацију треба тражити на десној обали ријеке Косанице (Драгашевић, 1877, стр. 64). На основу истраживања Каница, станица *Ad Fines* била је убицирана на мјесту данашње Куршумлије (Kanitz, 1892, стр. 117), што су прихватили и Вулић (Вулић, 1934, стр. 56), Јастребов (Јастребов, 1904, стр. 11) и Премерштајн (Premerstein, 1901, стр. 139). Претпоставља се да савремена варош лежи на римским темељима. У Куршумлији је пронађен један миљоказ са натписом *mil(ia) II* (CIL III 14595. Уп. Ђорђевић, 1896, стр. 60; Вулић,

1909, стр. 109–191; Шкриванић, 1975, стр. 53; Петровић, 2007, стр. 91). Сматра се да мала удаљеност која је на њему наведена највјероватније указује на одстојање од оближњег насеља (Вулић, 1909, стр. 109–191; Шкриванић, 1975, стр. 53; Петровић, 2007, стр. 91). Такође, из Куршумлијске Бање (око 12 км удаљена од града), потиче један миљоказ и неколико вотивних споменика (Petrović, 2007, стр. 7–23; Petrović, 2008, стр. 368–372). Новија истраживања упућују на претпоставку да станицу *Ad Fines* треба тражити на ушћу Косанице у Бањску, покрај данашње Куршумлије. На том подручју су истражени остаци римских грађевина и касноантичка некропола (Чершков, 1957, стр. 67–68; Шкриванић, 1975, стр. 53). Тако би и удаљеност између станице *Ad Fines* и Наиса (60 римских миља), коју наводи Појтингерова карта, приближно одговарала данашњој километражи између Ниша и Куршумлије (око 89 км).

ЗАКЉУЧАК

Питање смјештаја античких путних станица *Vellanis*, *Vindenaе* и *Ad Fines* на римском путу *Lisus–Naisus* (Горња Мезија) представља једно од неријешених питања античке историје и археологије на подручју Косова и Метохије. Писани историјски извори не наводе тачну локацију града-насеља, а међу њима постоје и извјесне противрјечности које су садашњу научноистраживачку јавност навеле на подијељеност у мишљењима када је ријеч о локацији поменутих путних станица.

Послије путне станице *Vicianum*, на путу Лисус–Наисус, код Птолемеја се помиње насеље *Vellanis*, али не каже да је ријеч о путној станици. Када је у питању убицирање поменутог насеља, има много различитих мишљења. Према тврдњама појединих истраживача, локалитет *Vellanis* је истовјетан са станицом *Vicianum* у Појтингеровој карти. По Појтингеровој карти, удаљеност између станица *Vindenaе* и *Vicianum* (19 римских миља) приближно би одговарала данашњој километражи (овом трасом) између села Главника код Подујева и села Угљаре југозападно од Приштине (око 28 км). Сматрамо да се у имену мјеста *Vellanis* код Птолемеја и Равенског географа крије име станице *Vicianum* са Појтингерове карте.

Када је у питању убикација станице *Vindenaе*, у модерној науци преовладава мишљење, на основу Појтингерове карте као и остатака римског насеља и некрополе (репрезентативне грађевине керамичке посуде, стакло, ексери, накит, новац), да станицу *Vindenaе* треба тражити код Подујева. Смјештање станице *Vindenaе* у

атару села Главник (локалитет Пољанице) надамак Подујева у потпуности одговара раздаљинама на Појтингеровој карти ако се милијација односи на растојање од крајње тачке станице Наисус – кроз чију територију је цеста пролазила – до крајње тачке станице *Vindenaе*. Тако би и удаљеност (60 римских миља или око 89 км) коју наводи Појтингерова карта приближно одговарала данашњој километражи (овом трасом) између Ниша и локалитета Пољанице надамак Подујева.

Позивајући се на Појтингерову карту као и на трагове римског присуства и несигуран правац трасе пута Лисус–Наисус према сјеверу новија истраживања упућују на претпоставку да станицу *Ad Fines* треба тражити на ушћу Косанице у Бањску, покрај данашње Куршумлије. На том подручју су истражени остаци римских грађевина и касноантичка некропола. Тако би и удаљеност између станице *Ad Fines* и Наиса (60 римских миља), коју наводи Појтингерова карта, приближно одговарала данашњој километражи између Ниша и Куршумлије (око 89 км).

Различита мишљења ће сасвим сигурно постојати све док се тврдње буду заснивале само на анализама писаних историјских извора, без систематских археолошких ископавања и истраживања. Оно што са сигурношћу можемо рећи јесте да се на овом подручју (Горња Мезија) живот одвијао у континуитету од антике до данашњих дана, а то потврђују археолошки налази са ових локалитета. Због свега наведеног сматрамо да ово питање до даљег остаје отворено те да се још увијек не могу донијети коначни закључци.

СКРАЋЕНИЦЕ AAnth Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest 1961.

AEM Archäologisch-epigraphische Mittheilungen aus Österreich, Wien 1890.

VAND Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, Split 1980.

GZM Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Sarajevo 1962.

IJug Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia. Ljubljana 1986.

JÖAI Jahreshefte des Österreichischen archäologischen instituts in Wien, Wien 1903.

CIL Corpus Inscriptiones Latinarum, Berolini 1873.

- ИЗВОРИ
- Тацит, К. (1970). *Анали*. Београд: Српска књижевна задруга. (прев. Љ. Црепајац).
- Appiani, (1877). *Romanorum Historiarum quae supersunt*. Paris: Ed. Firmin Didot.
- Corpus Inscriptionum Latinarum, (1873). *Consilio et auctoritate Academiae litterarum regiae*. Berolini: Borussicae editum, ed. Th. Mommsen, Voll. III.
- Itineraria Romana, (1916). *Römische Reisenwege an der Han Der Tabula Peutingeriana*. Stuttgart: Ed. C. Müller.
- John, A. Brodribb, W. J. (1906). *Annals of Tacitus*. London: The Macmilan Company.
- Ptolemaei, C. (1883). *Geographia*. Paris: Ed. C. Müller und C.P. Fischer, Firmin Didot.
- Ptolemäus, C. (1990). *Cosmographia*. Stutgart : Ed. Alfred, P. Zeller, Parkland.
- Ravenatis, (1860). *Anonymi Cosmgraphia*. Berlin: Ed. M. Pinder / G. Parthey.
- Šašel, A. et J., *Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia Inter annos MCMLX et MCMLXX repertae et editae sunt*, Situla 19, Narodni muzej Slovenije, Ljubljana 1978.
- Šašel-Kos, M. (2005). *Appian and Illyricum*. Ljubljana: Narodni muzej Slovenije.

- ЛИТЕРАТУРА
- Вулић, Н. (1909). Аурелијанова подела Горње Мезије. *Глас СКА*, LXXXII, 1–20.
- Вулић, Н. (1934). Антички споменици наше земље. *Сјоменик СКА*, LXXVII, 29–84.
- Вулић, Н. и Премерштајн, Л. Ф. (1900). Антички споменици у Србији. *Сјоменик СКА*, XXXVIII, 15–58.
- Драгашевић, Ј. (1877). Археологијско-географска истраживања. *Гласник Српској ученој друштва*, XLV, 66–67.
- Ђорђевић, Т. (1896). Поред Топлице, путописне белешке од Т. Р. Ђорђевића. *Брајсџиво*, 7, 14–103.
- Јастребов, Ј. (1904). Stara Srbija i Albanija. *Сјоменик СКА*, XLI, 66–68.
- Јоцић, М. (1982). Римски пут Naissus–Lissus у Горњој Мезији. *Нишки зборник*, 11, 71–78.
- Љубомировић, И. (2014). Резултати најновијих истраживања на Медијани. *Теме*, XXXVIII (2), 733–745.
- Љубомировић, И. (2015). Nikola Vulić – historian, archaeologist and classical philologist. Contribution to the Study of World Historiography, 2nd International Multidisciplinary on Socal Sciences & Arts SGEM 2015, book 3. In: *Anthropology, Archaeology, History and Philosophy* (369–377). Albena: Bulgaria.
- Петровић, В. (2006). Римски пут Naissus–Lissus. *Лесковачки зборник*, XLVI, 17–38.

- Петровић, В. (2007). *Дарданија у римским иштинерарима*. Београд: Балкано-лошки институт САНУ.
- Петровић, В. (2008). Une nouvelle borne milliaire découverte sur la voie romaine Naissus–Lissus. *Сџаринар*, LVI, 367–376.
- Самарџић, Г. (2015). Биљешке о путној станици и насељу *Vindenis* на комуникацији *Naisus–Lissus* (један примјер из прве половине IV вијека). *Зборник радова Филозофској факултету*, XLV (1), 69–78.
- Томовић, Г. (2007). Косово и Метохија на старим картама, до краја XVII века. У: А. Бачкалов (прир. и ур.), *Археологија Косова и Метохије од праисторије до средњега века* (47–59). Београд: Музеј у Приштини – Центар за очување наслеђа Косова и Метохије.
- Фидановски, С. (2007). Античко наслеђе Косова и Метохије. У: А. Бачкалов (ур.) *Археологија Косова и Метохије* (95–118). Београд: Музеј у Приштини (са измештеним седиштем).
- Цермановић-Кузмановић, А. (1975). Југословенске земље на Птоломејевој карти. *Monumenta cartographica Jugoslaviae*, I, 11–26.
- Шкриванић, Г. (1975). Југословенске земље на Појтингеровој табли. *Monumenta cartographica Jugoslaviae*, I, 29–55.
- Alföldy, G. (1961). Die Sklaverei in Dalmatien zur Zeit des Prinzipats. *AAntH*, IX, 21–151.
- Ballif, P. (1893). *Römische Strassen in Bosnien und der Herzegowina* I. Wien: Vom Bosnisch–Hercegovinischen Landesmuseum.
- Vojanovski, I. (1974). *Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji*. Sarajevo: Posebno izdanje ANUBiH, Djela knj. XLVII, CBI knj. 2.
- Љершков, Е. (1961). Римски пут *Naisus–Scupi* и станица *Viciano*. *Glasnik Muzej Kosova i Metohije*, VI, 123–129.
- Љершков, Е. (1969). *Римљани на Косову и Метохији*. Београд: Археолошко друштво Југославије.
- Љершков, Е. (1957). Око проблема комуникација и положаја насеља на Косову и Метохији у римском периоду. *Glasnik Muzej Kosova i Metohije*, II, 65–86.
- Dobruna-Salihu, E. (2011). Архитектонски остаци античких сrediшта сrediшњег дијела Дарданије (Косова). *Histria Antiqua*, 20, 279–292.
- Domaszewski, A. (1890). Studien zur Geschichte der Donauprovinzen. I. Die Grenzen von Moesia Superior und der illyischen Grenzzoll. *AEM*, XIII, 129–154.
- Domaszewski, A. (1902). Die Beneficiarierpостен und die römischen Strassennetze. Trier. *Westdeutsche Zeitschrift für Geschichte und Kunst*, XXI (2), 158–173.
- Evans, A. (1885). Researches in Illuricum, parts III and IV. *Archaeologia*, XLIX, 1–168.

Fidanovski, S. (1985). Poljanice, Glavnik, Podujevo – rimska nekropola. *Arheološki pregled*, 24, 100–103.

Fidanovski, S. (1986). Poljanice / Glavnik – kasnoantičko naselje. *Arheološki pregled*, 25, 173.

GLIGOR M. SAMARDŽIĆ

UNIVERSITY OF PRIŠTINA IN KOSOVSKA MITROVICA
FACULTY OF PHILOSOPHY, DEPARTMENT OF HISTORY

SUMMARY

THE PROBLEM OF UBICATION OF THE VELLANIS, VINDENAE ROAD STOP AND AD FINES ON THE LISUS–NAISUS ROAD (UPPER MOESIA)

The paper presents data on the problem of ubication of the *Vellanis*, *Vindenaе* road stop and *Ad Fines* on the *Lisus–Naisus* Roman road (Upper Moesia). The *Lisus–Naisus* road intersected modern-day Kosovo and Metohija from southwest to northeast. Being the main road, it connected coastal areas to the inland. A modest number of milestones was found at certain points along the road. They are of highly significant historic value due to the fact that they respresent firsthand evidence on the existence of the Roman road in Kosovo and Metohija.

There are various opinions about the ubication of the aforementioned road stops in modern historiography. Ptolemaeus mentions a settlement *Vellanis* after the *Vicianum* road stop on the *Lisus–Naisus* road, but he does not categorize it as the road stop. According to some researchers, *Vellanis* is identical to the *Vicianum* stop in *Tabula Peutingeriana*. We believe that the name of *Vellanis* mentioned by Ptolemaeus and Ravenna geographer conceals the name of the *Vicianum* road stop from *Tabula Peutingeriana*. In regards to the ubication of the *Vindenaе* road stop in the modern scientific research, the prevailing opinion is based on *Tabula Peutingeriana* as well as the remains of the Roman settlement and necropolis (a monumental building, ceramic dishes, glass, nails, jewellery, money). It is believed that the *Vindenaе* road stop should be looked for near Podujevo, in the area of Glavnik village (Poljanice). Taking *Tabula Peutingeriana* into consideration as well as the results of modern studies, the *Ad Fines* road stop should be looked for at the mouth of the Kosanica into the Banjska River, near modern-day Kuršumlja.

Various opinions will most certainly exist as long as the assumptions continue to be based on analyses of written historical sources, without systematic archeological excavations and research. What we

can say with certainty is that life evolved continuously in this area (Upper Moesia), starting from the ancient times till modern days and archeological findings from these sites prove that.

KEYWORDS: *Vellanis, Vindenaе, Ad Fines Lisus, Naisus*, the Roman road, a road stop, Dardania, Upper Moesia.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом Creative Commons Ауторство-Некомерцијално Међународна 4.0 (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial International 4.0 licence (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).